

Styrket nordisk samarbeid om energisikkerhet

Innledning:

Europa og Norden står i en stadig mer krevende geopolitisk situasjon, hvor energi i økende grad er tett knyttet til sikkerhet, konkurransekraft og klimamål. Krigen i Ukraina har vist at energiforsyning og energiinfrastruktur er direkte mål i moderne krigføring. Samtidig har krigen i Midtøsten synliggjort hvordan Europas fortsatte avhengighet av fossil energi gjør energisystemene sårbare for geopolitisk uro og globale prissjokk.

Et fornybart kraftsystem er derfor ikke bare et klimatiltak, men også et sikkerhetstiltak. Det reduserer avhengigheten av energileveranser fra geopolitisk ustabile regioner og demper eksponeringen mot globale prissvingninger. Det er behov for mer ren energiproduksjon, og bedre beskyttelse av energiinfrastrukturen, som i økende grad utsettes for nye trusler, som i cyberangrep, hybride hendelser og ekstremvær. Dette er utfordringer som i begrenset grad kan håndteres av hvert land alene.

Det eksisterende nordiske energisamarbeidet gir et solid utgangspunkt. Med komplementære energisystemer, et tett integrert kraftmarked og lang erfaring med samarbeid har Norden vist at felles løsninger kan styrke forsyningssikkerheten og gi mer effektiv ressursbruk. Dette gjenspeiles i de nordiske energiministrenes [felleserklæring fra 2025](#), hvor styrket nordisk samarbeid trekkes frem som avgjørende for regionens motstandskraft, konkurranseevne og bidrag til et mer uavhengig Europa.

Topplederne i Energiskiftet mener energisikkerhet bør løftes frem som et strategisk satsingsområde i det nordiske samarbeidet.

Dette notatet presenterer konkrete anbefalinger for hvordan Norden kan styrke samarbeidet om beredskap, kraftmarked og nettvikling, samtidig som Norge tar en tydeligere rolle i utviklingen av et mer integrert og motstandsdyktig nordisk energisystem.

1. Styrk det nordiske beredskapssamarbeidet i energisektoren

Det nordiske kraftsystemet er tett integrert, og hendelser i ett land kan raskt få konsekvenser i hele regionen. Nye geopolitiske, fysiske og digitale trusler, kombinert med at hele Norden nå er del av samme sikkerhets- og informasjonsfellesskap gjennom NATO, gjør det nødvendig å løfte samarbeidet om beredskap, sikkerhet og gjenopprettingskapasitet i energisektoren til et nytt strategisk nivå.

Anbefalinger:

- **Løft grensekryssende og tverrsektorielt samarbeid om beredskap fra teknisk til strategisk nivå:**

Det finnes allerede tett samarbeid mellom de nordiske TSO-ene om drift og sikkerhet. Dette bør videreutvikles til et helhetlig nordisk rammeverk som kobler energisektoren tettere med relevante myndigheter, beredskapsaktører og forsvars- og sikkerhetsmiljøer. Målet bør være å etablere felles situasjonsforståelse, raskere beslutninger og tydeligere ansvarsdeling ved alvorlige hendelser som rammer flere land samtidig.

- **Harmoniser og samordne beredskapsplaner for energimangel og krisehåndtering:**

Nasjonale beredskapsplaner og felles tekniske prosedyrer bør i større grad samordnes på strategisk nivå, særlig når det gjelder håndtering av energimangel, rasjonering, prioritering av samfunnskritiske funksjoner og gjenoppretting. Planene bør reflektere den reelle, gjensidige avhengigheten i det nordiske kraftsystemet, og ikke utformes som isolerte nasjonale løsninger.

- **Systematiser felles øvelser og deling av beste praksis:**
Eksisterende øvelser bør videreutvikles til en strukturert, regelmessig nordisk øvingsplattform som inkluderer energiselskaper, myndigheter og sikkerhetsaktører, og dekker scenarioer som langvarige strømbrydd, cyberangrep og fysiske angrep på infrastruktur. Sveriges opplæringsprogram for sivile elektrikere til bruk i krisesituasjoner er et eksempel på et tiltak som kan videreutvikles og skaleres til nordisk nivå.
- **Lær av Finlands totalberedskapsmodell:**
Finland har lang erfaring med en helhetlig modell der energi, infrastruktur, næringsliv og befolkning inngår i et samlet beredskapssystem. Finlands tradisjon for regelmessige øvelser, tydelige ansvarslinjer og bred forankring av sikkerhetskultur gir viktige læringspunkter som bør brukes aktivt i utviklingen av nordiske beredskapsløsninger.
- **Etabler felles nordiske løsninger for reservedeler og gjenopprettingskapasitet:**
Tilgang til kritiske reservedeler og rask gjenopprettingskapasitet håndteres i dag i stor grad nasjonalt eller selskapsvis. Norden bør etablere felles tilnærminger til lagerhold, leverandørsikkerhet og mobilisering av kompetanse og materiell ved større hendelser, for å redusere sårbarhet for flaskehalser i globale leverandørkjeder.
- **Styrk markedene for fornybare drivstoff med klima- og beredskapsverdi**
Transport er en sentral del av totalberedskapen, og både forsvarssektoren og sivilsamfunnet er avhengige av sikker tilgang til drivstoff. Norden bør derfor samarbeide om å styrke markedene og verdikjedene for fornybare drivstoff og lavutslippsdrivstoff til luftfart, skipsfart og andre transportområder som er vanskelige å elektrifisere. Samordnede rammevilkår, etterspørselsmekanismer og offentlige innkjøp kan utløse private investeringer og øke den nordiske produksjonskapasiteten. Den samme produksjonskapasiteten og infrastrukturen kan både kutte utslipp i normal drift og styrke tilgangen til drivstoff for kritiske sivile og militære formål i krise og konflikt.

2. Sikre tilstrekkelig kraft gjennom et velfungerende nordisk marked

Et velfungerende og tett integrert nordisk kraftmarked er en forutsetning for å utløse investeringer i ny kraft, sikre effektiv ressursutnyttelse og styrke forsyningssikkerheten. Det europeiske kraftmarkedsdesignet, med marginalprising og CO₂-prising gjennom EUs kvotehandelsystem (EU ETS), gir nødvendige prissignaler for investeringer i ny kraftproduksjon, nett og fleksibilitet. Dette bør videreutvikles fremfor å svekkes av fragmenterte nasjonale løsninger. Samtidig stiller økt elektrifisering og mer væravhengig produksjon nye krav til markedets evne til å sikre effektiv ressursutnyttelse og forsyningssikkerhet. Dette understreker behovet for tettere nordisk samarbeid om blant annet kapasitetsmekanismer, balansemarkeder og markedskobling. Norden har et særlig godt utgangspunkt for å utvikle felles løsninger som kan styrke både markedsintegrasjon og forsyningssikkerhet.

Anbefalinger:

- **Koordiner tilnærmingen til kapasitetsmekanismer:**

Norge har i dag ikke behov for kapasitetsmekanismer (CRM), men nordiske naboland vurderer eller har innført ulike ordninger for å sikre tilstrekkelig kapasitet i anstrengte situasjoner. Slike mekanismer innebærer inngrep i energimarkedet og bør begrenses til der de er nødvendige. Tettere nordisk samarbeid om analyser, metodikk og design kan redusere både behovet for og kostnadene knyttet til CRM, og Norden bør arbeide for harmoniserte tilstrekkelighetsvurderinger og fleksibilitetsvurderinger. Der mekanismer innføres, bør de være markedsnære, målrettede og åpne for grensekryssende deltakelse fra de andre nordiske land i tråd med EU-regelverk. En koordinert nordisk tilnærming vil styrke markedseffektiviteten, redusere konkurransevridning og dempe kostnadsbelastningen for sluttbrukere.

- **Harmoniser balansemarkeder fremfor særtilpasninger:**

Innføringen av nye balanseringsløsninger og automatisert aktivering av reserver har ført til nasjonale særtilpasninger som svekker markedets funksjon på tvers av Norden. Nordiske TSOer og regulatorer bør samarbeide tettere om harmonisering av markedsdesign, regelverk og tekniske løsninger, inkludert et felles veikart med tydelige milepæler og koordinering av tekniske krav for deltakelse. Dette vil senke terskelen for at både forbruk og væravhengig produksjon kan bidra med fleksibilitet, redusere kompleksitet, styrke tilliten til prissignalene og sikre effektiv ressursutnyttelse i hele Norden.

- **Videreutvikle flytbasert markedskobling:**

- Prioritere innføringen i alle markeder: Flytbasert markedskobling bidrar til en mer effektiv utnyttelse av nettet i day-ahead-markedet, men har skapt utfordringer ved at det er betydelig redusert, og tidvis ingen, kapasitet mellom de nordiske budområdene i intradag- og balansemarkedene. For en effektiv ressursutnyttelse og balansering er en effektiv kapasitetstildeling i disse markedene helt avgjørende. Norden bør ta en ledende rolle i å fremskynde innføringen av flytbasert kapasitetsberegning også i intradag- og balansemarkedene, gjennom et tett samarbeid mellom nordiske og europeiske TSO-er og kraftbørser.
- Øke tilgangen til nettdata: Flytbasert markedskobling gjør at kraftnettet brukes mer effektivt. Samtidig har det ført til dårligere ressursutnyttelse av regulerbar vannkraft, med betydelige økonomiske tap. Årsaken er at effektiv utnyttelse av regulerbar vannkraft krever god oversikt over tilgjengelig nettkapasitet på tvers av Norden fremover i tid. Når denne informasjonen er mangelfull, blir disponeringsbeslutninger tatt på et mer usikkert grunnlag. For å sikre en bedre ressursutnyttelse er det behov for bedre prognoser for fremtidig nettkapasitet, og til det trenger aktørene mer og bedre informasjon om kraftnettet. Ettersom det nordiske kraftnettet er tett knyttet sammen er det nødvendig med informasjon om hele det nordiske nettet – ikke bare for enkeltland.

3. Prioriter nettutvikling som kritisk infrastruktur for omstilling og sikkerhet:

Kraftsystemet i Norden bør planlegges og utvikles som ett integrert system, [slik de nordiske TSO-ene selv har understreket](#). En mer koordinert nettutbygging og økt overføringskapasitet mellom landene er nødvendig for å styrke energisikkerheten og legge til rette for industriutvikling. Nettplassering må ta utgangspunkt i langsiktige behov knyttet til forsyningssikkerhet og verdiskaping, og sees i lys av en skjerpet geopolitisk sikkerhetssituasjon, ikke bare dagens kapasitetsutfordringer. Dette krever tett nordisk samarbeid og tydelig politisk prioriteringer på tvers av landegrensene. En sterkere og mer integrert nettutvikling kan gi bedre utnyttelse av norsk regulerbar vannkraft, redusere behovet for kostbare nasjonale beredskapsløsninger og styrke konkurransekraften til nordisk industri.

Anbefalinger:

- **Styrk nordisk koordinering og felles planlegging av kraftsystemet:**
De nordiske kraftsystemene er tett sammenvevd og har komplementære egenskaper. Derfor er god informasjonsdeling om nettutviklingsplaner, felles beste praksis og koordinert prioritering mellom TSO-ene, avgjørende. Dette gjelder også læring om lokale medvirkningsprosesser og interessentinvolvering i nettprosjekter.
- **Sørg for fremadskuende, behovsbaserte og samfunnsøkonomisk forsvarlige investeringer:**
Politikken bør gi incentiver til at nytt nett planlegges i forkant og bygges i tide. Samtidig må eksisterende kapasitet utnyttes bedre gjennom fleksibilitetsløsninger, bruk av prisområder og andre markedsbaserte virkemidler. Nettiltak bør vurderes ut fra samlet nordisk samfunnsnytte og systemeffekt.
- **Vurder mellomlandsforbindelser i et nordisk nytteperspektiv og som del av Norges klima- og industripolitikk:**
Nye eller oppgraderte mellomlandsforbindelser, inkludert eventuelle kabler til Danmark og andre naboland, bør vurderes på grunnlag av samfunnsøkonomisk lønnsomhet og gjensidig nordisk nytte. Økt overføringskapasitet og forsterkning av nettet mot Sverige, Danmark og Finland bør ses som en integrert del av Norges langsiktige klima- og industripolitikk.

Konklusjon:

De nordiske landene er tett integrert gjennom kraftsystemer, markeder og infrastruktur, og er gjensidig avhengige når kriser oppstår. I en tid med økende geopolitisk uro, større kraftbehov og skjerpede krav til sikker energiforsyning, bør energisikkerhet løftes som et strategisk satsingsområde i det nordiske samarbeidet.

Med bedre koordinering av beredskap, kraftmarked og nettutvikling kan Norden redusere sårbarhet, styrke konkurransekraften og øke takten i energiomstillingen. Slik kan regionen også bidra til et sikrere europeisk energisystem og redusert avhengighet av fossile energikilder fra ustabile regioner.

Norge har en særskilt rolle i dette samarbeidet. Regulerbar vannkraft, sterke energiresurser og en sentral posisjon i det nordiske kraftsystemet gir Norge både ansvar og mulighet til å bidra til et mer

integrert og motstandsdyktig nordisk energisystem. Samtidig er tilstrekkelig kraftproduksjon, sterkere nett og bedre fleksibilitet avgjørende for norsk forsyningssikkerhet, industriutvikling og konkurransekraft i møte med økende behov fra elektrifisering, digitalisering og grønn verdiskaping.

Styrket nordisk samarbeid kan gi bedre ressursbruk på tvers av land, redusere behovet for parallelle nasjonale løsninger og dempe presset på naturen. Forsinket utbygging av kraft og nett vil derimot svekke både norsk konkurransekraft og nordisk forsyningssikkerhet. Derfor må myndigheter, regulatorer, TSO-er, energiselskaper og næringsliv samarbeide om å redusere konfliktnivå, styrke lokal forankring og sikre mer effektive prosesser for nødvendig energi- og nettinfrastruktur. I tillegg er tilgang på kompetanse en kritisk forutsetning for å lykkes – uten tilstrekkelig tilgang på ingeniører og teknologer vil verken utbygging, drift eller beredskap kunne skaleres i takt med behovet.

Norden har et unikt utgangspunkt for å vise hvordan regionalt samarbeid kan gi økt sikkerhet, høyere verdiskaping og raskere klimaomstilling. Energiskiftet oppfordrer derfor nordiske myndigheter og energiaktører til å gjøre dette til en tydelig strategisk prioritet.

Topplederne i Energiskiftet:

Avinor
Elektroforeningen
Eksportfinansiering Norge
Norconsult
Norwegian Hydrogen
NITO
Multiconsult
Siemens
Siva
Skagerak Energi
Statkraft
Rambøll
ZERO
Å Energi

